

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/343651727>

Kalkınma Ajanslarının Turizm Eğitimi Faaliyetlerini Desteklemesi Üzerine Bir Değerlendirme

Conference Paper · August 2020

CITATIONS

0

READS

13

2 authors:

Murat Dogdubay

Balıkesir University

44 PUBLICATIONS 113 CITATIONS

SEE PROFILE

Gencyay Saatci

Çanakkale Onsekiz Mart University

92 PUBLICATIONS 225 CITATIONS

SEE PROFILE

TURİZM EĞİTİMİ

KONFERANSI - TEBLİĞLER

17-19 EKİM 2012 ANKARA

T.C.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI YAYINLARI: 3381
Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü Yayınları: 366
Genel Yayın Dizisi: 75

ISBN: 978-975-17-3630-7

www.kulturturizm.gov.tr

Elektronik Ağ: <http://aregem.kulturturizm.gov.tr>

Eserdeki dil imlâ ve bilimsel sorumluluk yazarına aittir.
T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü'nün görüşü anlamında yorumlanamaz.

Grafik Tasarım ve Baskı: MRK

Birinci Baskı

Basım Yeri ve Tarihi

Ankara - 2012

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 21.09.2012 tarihli izni ve 203635 sayılı onayı ile 1000 adet basılmıştır.

İÇİNDEKİLER

- 9 Kültür ve Turizm Bakanı Sayın Ertuğrul GÜNAY'ın Konuşması
- 13 Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürü Sayın Doç. Dr. Ahmet ARI'nın Konuşması

1. OTURUM

TURİZM EĞİTİMİ

BAŞKAN: Prof. Dr. Necdet HACIOĞLU
Balıkesir Üniversitesi

- 17 **Günümüzde Turizm Eğitiminin Yükseköğretim İçerisindeki Yeri**
Arş. Gör. Saliha Başak ERDİNÇ
Arş. Gör. Gökhan YILMAZ
- 32 **2023 Turizm Stratejisindeki Mesleki Staj Hedefleri ve Mevcut Durumun Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi**
Yrd. Doç. Dr. Elbeyi PELİT
Öğr. Gör. Yasin KELEŞ
Öğr. Gör. Melike ÇAKIR
Nil AYDUĞAN
- 48 **Turizm Eğitiminde Markalaşma**
Yrd. Doç. Dr. Gonca GÜZEL ŞAHİN

2. OTURUM

TURİZM EĞİTİMİNDE ULUSAL VE ULUSLARARASI PROJELER

BAŞKAN: Prof. Dr. Atila Yüksel
Adnan Menderes Üniversitesi

- 61 **Erasmus Öğrenci Hareketliliği ve Öğrenciler Üzerindeki Etkisi**
Arş. Gör. Dr. Seda ŞAHİN
- 79 **AB IPA İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Programında Gerçekleştirilen Hibe Destekli Turizm Eğitim Projeleri**
Yrd. Doç. Dr. Atınç OLCAY
Öğr. Gör. Bahar KINACI
- 99 **Kalkınma Ajanslarının Turizm Eğitim Faaliyetlerini Desteklemesi Üzerine Bir Değerlendirme (Çıkarımlar ve Çözüm Yolları)**
Murat DOĞDUBAY
Gencay SAATÇİ

3. OTURUM

TURİZM EĞİTİMİNDE MÜFREDAT GELİŞTİRME VE İSTİHDAM

BAŞKAN: Prof. Dr. Necdet HACIOĞLU
Balıkesir Üniversitesi

- 109 **Balıkesir Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik
Yüksekokulu Mezunlarının Turizm Sektöründeki İstihdam Profili**
Prof. Dr. Cevdet AVCIKURT
Bital DEVECİ
Serkan TÜRKMEN
- 120 **Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Sektöre
Yönelik Görüşleri ve Kariyer Beklentileri Arasındaki İlişki**
Arş. Gör. Halil KORKMAZ
Arş. Gör. Neşe GÜROL
Prof. Dr. Cevdet AVCIKURT
- 135 **Turizm ve Otel İşletmeciliği Ders Programlarının İKMEP
Kapsamında İncelenmesi: Trakya Bölgesi Örneği**
Öğr. Gör. Gülay ÇAKIR
Öğr. Gör. Ali ÇAKIR
Öğr. Gör. Gütsel ÇİFTÇİ
- 148 **Üniversitelerin Rekreasyon Yönetimi Programındaki Ders
Müfredatının Modüler Bir Yapıya Dönüştürülmesi**
Taki Can METİN

4. OTURUM

ÖRGÜN TURİZM EĞİTİMİ

BAŞKAN: Prof. Dr. Akın AKSU
Akdeniz Üniversitesi

- 166 **Turizm İşletmeciliği Bölümü Öğrencilerinin Turizme Bakışı:
Akçakoca Meslek Yüksekokulu Örneği**
Erdal KİŞİOĞLU
Hakan ÇAKIRLI
- 175 **Denizcilik Alanında Deniz Turizmi Eğitimi Almakta Olan Önlisans
Öğrencilerinin Deniz Turizmi Sektöründeki Uygulamalara Yönelik
Algılamalarının İncelenmesi**
Erdal ARLI
- 189 **Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi ve Fakülte Bünyesinde
Örgütleniş Biçimine Yönelik Bir Değerlendirme**
Yrd. Doç. Dr. Gonca KILIÇ
Arş. Gör. Engin BAYRAKTAROĞLU
- 199 **Turizm Eğitiminde Yaşanan Sorunların Öğrencilerin Okullarına
Olan Bağlılık Düzeylerine ve Okula Devam Niyetlerine Etkileri**
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Oğuzhan İLBAN
Ezgi KÖSTEKLİ

- 214 **Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Memnuniyet Düzeyleri ile Not Ortalamaları Arasındaki İlişki**
Arş. Gör. Sertaç SERT

5. OTURUM

TURİZM EĞİTİMİNDE STAJ SORUNLARI

BAŞKAN: Prof. Dr. Suavi AHİPAŞAOĞLU
Özyeğin Üniversitesi

- 226 **Meslek Yüksekokullarında Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Staj Uygulamalarında Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri**
Yrd. Doç. Dr. Sebahattin KARAMAN
Yrd. Doç. Dr. Ömer Zafer GÜVEN
Öğr. Gör. Uğur CEYLAN
- 234 **Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Staj Sorunları ve Stajdan Beklentileri: Ortanca Örneği**
Dr. Arzu GÜRDOĞAN
Öğr. Gör. Selma ATABEY
- 249 **Turizm Lisans Eğitiminde Yaşanan Staj Sorunları ve Çözüm Önerileri**
Yrd. Doç. Dr. Burhanettin ZENGİN
Öğr. Gör. Erkan TÜRKSEVEN
- 270 **Turizm Öğrencilerinin Staj Sorunları ve Çözüm Önerileri**
Sedat ÇELİK
Pelin Fatma TUNA

6. OTURUM

TURİZM EĞİTİMİNDE STAJ DEĞERLENDİRMELERİ

BAŞKAN: Prof. Dr. Necdet HACIOĞLU
Balıkesir Üniversitesi

- 279 **Önlisans Düzeyindeki Turizm Öğrencilerinin Sektörde Staj Eğitimini Değerlendirmeleri: Süleyman Demirel Üniversitesi Örneği**
Öğr. Gör. Özgür DAVRAS
Yrd. Doç. Dr. Gonca MANAP DAVRAS
- 291 **Turizm İşletmeleri Yöneticilerinin Staj ve Stajyerlere Yönelik Düşüncelerinin Değerlendirilmesi**
Yrd. Doç. Dr. Mahmut DEMİR
Yrd. Doç. Dr. Şirvan Şen DEMİR
- 303 **Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimindeki Staj Uygulamasına Öğrenci ve Akademisyenlerin Bakışları (Balıkesir Üniversitesi Turizm ve Otelcilik Yüksekokulu'nda Bir Uygulama)**
Yrd. Doç. Dr. Yusuf AYMANKUY
Yrd. Doç. Dr. Şimal AYMANKUY
Arş. Gör. Nuray TETİK
Arş. Gör. Göksel Kemal GİRGİN

7. OTURUM

PROFESYONEL TURİST REHBERLİĞİ

BAŞKAN: Prof. Dr. Suavi AHİPAŞAOĞLU
Özyeğin Üniversitesi

- 323 **Turist Rehberliği Bölümü Öğrencilerinin Rehberlik Tatbikat Gezisi Algıları: Balıkesir Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Örneği**
Yrd. Doç. Dr. Barış ERDEM
Nilgün ETİZ
- 336 **Turizm Aktörü Olarak Profesyonel Turist Rehberlerinin Türkiye'deki Rehberlik Eğitim Sistemine Bakış Açılarını Belirlemeye Yönelik Bir Odak Grup Çalışması**
Öğr. Gör. Ali TÜRKER
Öğr. Gör. F. Özlem GÜZEL
Öğr. Gör. Gülay ÖZALTIN TÜRKER
- 351 **Turizm Rehberliği Eğitimi Alan Öğrencilerin Rehberlik Eğitime Yönelik Düşüncelerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma**
Yrd. Doç. Dr. Sebahattin KARAMAN
Yrd. Doç. Dr. Özlem KÖROĞLU
Yrd. Doç. Dr. Ahmet KÖROĞLU
- 363 **Zorunlu ve Seçmeli Eğitim Arasında Bir Karşılaştırma – İstanbul Rehberler Odası Örneği**
Dr. Sedat BORNOVALI
- 378 **Üniversitelerde Profesyonel Turist Rehberliği Eğitimi ve Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri**
Yrd. Doç. Dr. Şeref TÜR

8. OTURUM

YAYGIN TURİZM EĞİTİMİ

BAŞKAN: Prof. Dr. Metin KOZAK
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

- 382 **Yaygın (Sertifikalı) Mesleki Turizm Eğitimi İçin Çok Boyutlu ve Hiyerarşik Kalite Modelinin Belirlenmesi: Nitel Bir Çalışma**
Osman ÇULHA
- 403 **Kültür ve Turizm Bakanlığı Tarafından Verilen İşbaşı Eğitimlerinin Kursiyerler Tarafından Değerlendirilmesi**
Yrd. Doç. Dr. Ayhan URAL
Cezdim ÖZDEMİR
Yrd. Doç. Dr. Elbeyi PELİT
- 416 **Kültür ve Turizm Bakanlığı Tarafından Verilen İşbaşı Eğitim Kursları'nın Turizm İşletmeleri Tarafından Talep Edilme Nedenleri Üzerine Bir Araştırma**
Özlem AYDOĞDU ATASOY

9. OTURUM

TURİZM EĞİTİMİNDE YENİ TRENDLER

BAŞKAN: Prof. Dr. Akın AKSU
Akdeniz Üniversitesi

- 426 **Turizm Rehberliği Eğitiminde Teknoloji İvmesi Etkileşimli Sanal Ortam**
Yrd. Doç. Dr. Güntekin ŞİMŞEK
- 435 **Uzaktan Eğitimde Bir Model Önerisi: Turist Rehberliği Eğitimi**
Öğr. Gör. Azade Özlem ÇALIK
Öğr. Gör. Seçil TAHMAZ

10. OTURUM

SERBEST KONULAR

BAŞKAN: Prof. Dr. Yüksel ÖZTÜRK
Gazi Üniversitesi

- 450 **Türkiye’de Turizm Meslek Liseleri Öğretmenlerinin Yetiştirilmelerine Yönelik Yaşanan Değişiklikler ve Bir Uygulama**
Prof. Dr. Azize HASSAN
Doç. Dr. Fügen DURLU ÖZKAYA
- 459 **Turizm Eğitimi Veren Yükseköğretim Kurumlarının Web Sayfasında Yer Alan Bilgilerin Öğrencilerin Okul Seçimi Kararlarına Etkisi**
Yrd. Doç. Dr. Şirvan Şen DEMİR
Yrd. Doç. Dr. Mahmut DEMİR
- 469 **Türk Mutfağının Tanıtılması ve Gastronomi Eğitiminin Niteliğinin Artırılmasına Yönelik Çözüm Önerileri**
Yrd. Doç. Dr. Esra MANKAN
- 475 **Türkiye ve İsviçre’deki Turizm Eğitiminin Karşılaştırmalı Analizi**
Öğr. Gör. Gülsel ÇİFTÇİ
Öğr. Gör. Ali ÇAKIR
Öğr. Gör. Gülay ÇAKIR
- 487 **Turizm Eğitiminin Turist Yönlülüğe Etkisi: Karaman İli Örneği**
Cengiz ORTA
Özgür ARPACI
Önder KETHÜDA

- 494 **Sonuç Bildirgesi**

KALKINMA AJANSLARININ TURİZM EĞİTİMİ FAALİYETLERİNİ DESTEKLEMESİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME (ÇIKARIMLAR VE ÇÖZÜM YOLLARI)

Murat DOĞDUBAY*
Gencay SAATÇİ**

* Balıkesir Üniversitesi
Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu,
Balıkesir, Türkiye
dogdubay@balikesir.edu.tr

** Uludağ Üniversitesi
Harmancık Meslek Yüksekokulu,
Bursa, Türkiye
saatci@uludag.edu.tr

1. ÖZET

Bölgeler arası eşitsizliklerin azaltılması ve bölgesel kalkınmaların sağlanması hedefiyle Devlet Planlama Teşkilatı koordinasyonunda kurulmuş olan Kalkınma Ajansları, özerk kamu kuruluşu işleyişine sahip bulunmaktadır. Türkiye genelinde halen 26 mevcuduyla hizmet vermekte olan Kalkınma Ajansları, kamu, özel sektör ve STK'lar arasında iş birliğini destekleyip yerel potansiyeli ortaya çıkarmayı hedeflemekte ve bu amaçla oluşturulmuş olan projeleri desteklemektedir. Sektörel yapısı gereği ortaya çıkan sorunlar ve bunlara ilişkin geliştirilecek çözüm yollarında yukarıda bahsedilen iş birliği gerekliliği turizm sektörü için diğer sektörlerle nazaran daha da önem taşımaktadır. Zira devlet politikaları ve hedefleri doğrultusunda şekillenen ve temel dinamikleri özel sektörün yatırım ve işletmeleri ile değer kazanan turizm sektöründe; son yıllarda artan tüketici ve çevre sorunları gibi gelişmeler STK'ları da işleyiş içine çekmiştir. Bu bağlamda, yapılan çalışmada genel işleyiş mekanizması Kalkınma Ajansları'nın temel hedeflerinde istenenlerle örtüşen turizm sektörünün söz konusu kurumlar tarafından ne derece desteklenmiş olduğu saptanmaya çalışılmış ve buna ilişkin saptamalar yapılarak çözüm yolları önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kalkınma, Kalkınma Ajansları, Turizm Eğitimi.

2. GİRİŞ

Bölgelerarası gelişmişlik farklılıkları, ülkeden ülkeye şiddeti değişse de tüm ülkelerin yapısında görülmektedir. Çoğu ülke dengeli bir kalkınmayı sağlayamamış ve bölgesel dengesizliklerin ortaya çıkardığı sosyo-ekonomik sorunlarla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Ülkeler, bu bölgesel dengesizlikleri gidermek ve sürdürülebilir dengeli bir kalkınma süreci yakalayabilmek için günümüzde yeni arayışlar içerisine girmişlerdir [1].

Bölgelerin uluslararası alanda giderek önem kazanmasıyla yatırım çekme, tanıtım faaliyetlerini yürütme, bölgedeki aktörler arası iş birliği ve eş güdümü sağlama gibi faaliyetleri üstlenen Bölgesel Kalkınma Ajansları da özellikle 1990'lardan sonra yaygınlaşmıştır. Birçok ülkede, farklı yapı ve statüde de olsa ajanslar uygulama alanı bulmuştur. **Bölgesel Kalkınma Ajansları**, bölgelerin potansiyellerine dayanan ve küresel rekabette avantaj sağlama amacındaki kalkınma stratejilerinin hazırlanmasında temel unsur konumuna gelmiştir. Bu sebeple de ajansların, küresel rekabet sürecinin bölgesel/kurumsal aktörleri olarak önemi artmaktadır [2].

Bölgesel Kalkınma Ajansları; ekonomiyi canlandırmak, geliştirmek, sektörel ve genel kalkınma problemlerini belirlemek, bunların çözümüne yönelik stratejileri saptamak ve bu stratejileri geliştiren projeleri, genel olarak ülkeye yabancı sermayeyi çekerek, yerli ve yabancı yatırımcıya uzman personeli ile danışmanlık hizmeti vererek destekleyen ajanslardır [3].

Bölgesel Kalkınma Ajanslarının (BKA) benzer fonksiyona sahip ilk örneği, 18 Mayıs 1933'te Franklin Roosevelt tarafından ABD'nin Tennessee Eyaletinde kurulan Tennessee Valley Authority (TVA) adlı kurumdur ve günümüzde de faaliyetlerini devam ettirmektedir [4].

Avrupa Bölgesel Kalkınma Ajansları Birliği (EURADA), Kalkınma Ajanslarını, "sektörel ve genel kalkınma problemini belirler, bunların çözümüne yönelik olanakları ve çözümleri saptar ve çözümleri geliştiren projeleri destekler" diyerek tanımlamıştır [5].

BKA'ların esas varlık nedenleri, bölgesel stratejileri uygulama, yerel ve bölgesel girişimciliği destekleme, altyapı hizmetlerinin sunulmasına yardımcı olma, özel sektörün yakın geleceği için yerel-bölgesel çözümler araştırma ve bölgesel talepleri karşılayacak yeni ürün ve hizmet üretimi için finansal garantiler ve çözümler arama şeklinde özetlenmektedir [6].

Hemen hemen her ülkede doğal bir merkez etrafında yoğunlaşan ekonomik ve sosyal faaliyetler, bölgeler arası gelişme farklılıklarını ortaya çıkarmış ve büyük dengesizlikler yaşanmasına neden olmuştur. Bu süreç, bölgelerin ekonomik etkinliklerini, nüfus dağılımını, kentlerin, çevrenin ve doğal dokunun bütünlüğünü bozmuş, kalkınmanın ekonomik, sosyal maliyetlerini yükseltmiş ve gelişmeye imkân vermeyen tıkanıklıklara yol açmıştır [7].

Bölgesel kalkınma anlayışı, bölgede mevcut olan doğal, ekonomik, kültürel ve teknolojik kaynakların kullanılması yoluyla, yerel fırsatlardan en üst düzeyde yarar sağlamayı amaçlamaktadır. Bu amaçla, yerel yönetimler, işletmeler, sivil toplum kuruluşları (STK), yerel istihdam büroları, sosyal taraflar, eğitim ve öğretim kurumları, yerel politikacılar ve finans çevreleri gibi aktörler bir arada çalışmaktadır. Bu yaklaşım, yerel ve bölgesel gelişme stratejilerinin önemli bir aracı olan "küme" oluşumunun da çekirdeğini oluşturmaktadır [8].

Bölgesel Kalkınma Ajansları, bir ülkenin belli bir coğrafi bölgesi içerisindeki özel ve kamusal tüm şirketler, yerel otoriteler ile sivil toplum kuruluşları arasında iş birliği sağlayarak o bölgenin ekonomik kalkınmasını hedefler ve yasal bir hükme dayanarak kururlar [9]. Ajansların görevi, sektörel ve genel kalkınma problemlerini belirlemek, bunların çözümüne yönelik olanakları ve çözümleri tespit ederek bu çözümleri geliştiren projeleri desteklemektir [10].

Tablo 1: Türkiye’de Kurulan Kalkınma Ajansları

BÖLGE	KALKINMA AJANSI	BÖLGE İLLERİ	BÖLGE	KALKINMA AJANSI	BÖLGE İLLERİ
TR10	İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA)	İstanbul	TR72	Orta Anadolu Kalkınma Ajansı (ORAN)	Kayseri, Sivas, Yozgat
TR21	Trakya Kalkınma Ajansı (TRAKYAKA)	Edirne, Kırklareli, Tekirdağ	TR81	Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı (BAKKA)	Bartın, Karabük, Zonguldak
TR22	Güney Marmara Kalkınma Ajansı (GMKA)	Balıkesir, Çanakkale	TR82	Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı (KUZKA)	Çankırı, Kastamonu, Sinop
TR31	İzmir Kalkınma Ajansı (İZKA)	İzmir	TR83	Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (OKA)	Amasya, Çorum, Samsun, Tokat
TR32	Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA)	Aydın, Denizli, Muğla	TR90	Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı (DOKA)	Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Trabzon
TR33	Zafer Kalkınma Ajansı (ZAFER)	Afyonkarahisar, Kütahya, Manisa, Uşak	TRA1	Kuzey Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (KUDAKA)	Bayburt, Erzincan, Erzurum
TR41	Bursa, Eskişehir, Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA)	Bilecik, Bursa, Eskişehir	TRA2	Serhat Kalkınma Ajansı (SERKA)	Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars
TR42	Doğu Marmara Kalkınma Ajansı (MARKA)	Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya, Yalova	TRB1	Fırat Kalkınma Ajansı (FKA)	Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli
TR51	Ankara Kalkınma Ajansı (ANKARAKA)	Ankara	TRB2	Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA)	Bitlis, Hakkâri, Muş, Van
TR52	Mevlana Kalkınma Ajansı (MEVKA)	Karaman, Konya	TRC1	İpek Yolu Kalkınma Ajansı (İKA)	Adıyaman, Gaziantep, Kilis
TR61	Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı (BAKA)	Antalya, Burdur, Isparta	TRC2	Karacadağ Kalkınma Ajansı (KARACADAĞ)	Diyarbakır, Şanlıurfa
TR62	Çukurova Kalkınma Ajansı (CKA)	Adana, Mersin	TRC3	Dicle Kalkınma Ajansı (DİKA)	Batman, Mardin, Şırnak, Siirt
TR63	Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı (DOĞAKA)	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	TR71	Ahiler Kalkınma Ajansı (AHİKA)	Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Niğde, Nevşehir

Bölgesel Kalkınma Ajanslarının temel amacı, hizmetler vererek bölgedeki ekonomiyi canlandırmak, bölgenin girişimci potansiyelini geliştirmek, bölge halkının kalkınmaya katılımını ve kalkınmadan yararlanmasını sağlamaktır. Belirtilen bu temel amaç dışında bölgesel kalkınma ajanslarının diğer amaçları ise şu şekilde sıralanabilmektedir [12];

- İstihdamı artırmak,
- Bölgenin rekabet gücünü artırmak,
- İstihdam edilen iş gücünün verimliliğini artırmak,
- Sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunmak,
- Bölgeye yapılan yatırımları artırmak.

Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajanslarının ulusal düzeyde koordinasyonundan Devlet Planlama Teşkilatı sorumludur. DPT’nin ajanslara ilişkin görevleri, aşağıdaki gibi belirlenmiştir [13]:

- Planlama, programlama ve projelendirme konularında ajanslara rehberlik ve danışmanlık yapmak, plan ve programların uygulanmasını izlemek ve değerlendirmek.
- Ajansların kurumsal performansları ile yürütülen programların performanslarının ölçülmesine dair yöntem ve esasları belirleyerek, bunların değerlendirmesini yapmak veya yaptırmak.
- Bölgesel gelişmeye yönelik iç ve dış kaynaklı fonların tahsisi ile bunların kullanımına ilişkin hususları belirlemek.
- Ajanslar arasında iş birliğini sağlamak ve ortak proje üretimini desteklemek.
- Ajansların işlevlerini verimli bir şekilde yerine getirebilmesi için, ilgili kurum ya da kuruluşlarla merkezi düzeyde iş birliği ve koordinasyon sağlamak.
- Ajansların yıllık çalışma programlarını onaylamak.
- Yönetim Kurulu tarafından seçilen ve teklif edilen ajans genel sekreterini onaylamaktır.

Sugözü ve Atay’a [14] göre, Bölgesel Kalkınma Ajanslarının bölgenin hem ekonomik hem de sosyal açıdan gelişimini desteklemek için başlıca üstlendiği roller şu şekildedir:

- İçsel kalkınmayı gerçekleştirmek,
- Yerel ve bölgesel yetkililere hizmetler vermek,
- Eğitim hizmetleri vermek,
- Yabancı yatırımı bölgeye çekmek,
- Rekabete dayalı bir iş çevresi oluşturmak,
- Alt yapıyı geliştirmek,
- Kaliteli iş gücü yetiştirmek,
- Devlet desteği sağlamak,
- Çevre ve sağlık konularında iyileştirmeleri yapmak,
- Kurumları etkinleştirmek,

- Yerel aktörlerle iş birliğini gerçekleştirmek,
- Sinerji yaratılmak ve desteklemek,
- Girişimciliği ve KOBİ'leri teşvik etmek,
- Vergi tabanını geliştirecek şekilde seçilmiş sektörleri desteklemek,
- Firmaların yer seçimine ve proje geliştirmesine yardımcı olmaktır.

Kalkınma ajanslarının turizm ile ilgili olan amaçlarını ve bu amaçlar doğrultusundaki hedeflerini Özkul ve Demirer [15], aşağıdaki şekilde sıralamışlardır:

- Turizm Stratejisi Oluşturmak: Kentsel pazarlama stratejisi hazırlamak, kentsel ölçekte markalaşma stratejisi hazırlamak, uluslararası iş birliği yapmak, envanter ve saha çalışmaları yapmak, pazar analizi yapmak, turizm eylem planı hazırlamak.
- Turizm Çekim Bölgeleri Oluşturmak: Marka kentler oluşturmak, marka kültür kenti, yavaş şehir, çocuk dostu şehir vb. konseptlerde markalaşmak, festival merkezi olmak, bölgesel odaklar ve koridorlar oluşturmak.
- Yatırım Sağlamak: Yatak kapasitesini artırmak, altyapıyı geliştirmek, turistik ürün üretmek, yüksek standartlarda hizmet veren otel ve tesisleri artırmak, yeni pazarlama kanalları bulmak.
- Kullanılmayan Potansiyeli Değerlendirmek: Restorasyon çalışmaları yapmak, mimari düzenlemeler yapmak, bölgede yer alan kültürel, tarihi ve doğal varlıkları turizme kazandırmak, bölgedeki folklorik değerleri keşfetmek, bölgenin kendine has güzelliklerini keşfetmek, bölgenin zengin mutfak kültürünü ve el sanatlarını geliştirmek.
- Alternatif Turizm Faaliyetlerini Çeşitlendirmek: Şehir turizminin geliştirilmesi, günübirlik tur, sağlık, kongre, kış, agro, kültür, kruvaziyer, termal, yat, balon, golf turizminin geliştirilmesi.
- Bölgesel Tanıtımı Sağlamak: Yurt içi – yurt dışı tanıtım faaliyetleri düzenlemek, bölge tanıtım gezileri yapmak, uluslararası turizm fuarlarına katılmak.
- Kentsel Ölçekte Markalaşmak: Bölge marka değerlerini keşfetmek, ulusal ve uluslararası alanda geçerli bir imaj oluşturmak, bölgede marka kültürü oluşturmak, varış noktalarında markalaşmak, şehir markalaşması çalışmaları yapmaktır.

Turizm Eğitimi

Turizm eğitimi, her düzeydeki öğrencilere turizm bilincini, misafirperverliğin temel prensiplerini vermek; turizm endüstrisinde çalışan personelin, genel ve mesleki bilgilerini artırmak ve turizm endüstrisine yönetici, araştırmacı niteliklerinde uzman, uygulayıcı, teknisyen yetiştirmek için yapılan her türlü faaliyetlerdir [16].

Turizm eğitim kurumlarının temel amacı, turizm sektöründe iş görecekle elemanları, temel eğitimden geçirerek tüm eğitim alanlara turizm bilinci ve felsefesini kazandırılmasıyla turizm sektörünün gelişmesine katkıda bulunarak turizm sektörüne yetişmiş kalifiye personel sağlamak, yönetim tekniklerini öğretmek dünyada hâkim, kabul görmüş anlayışa uyum sağlamak, yeni kavram, fikir ve teknolojileri kavrayabilecek üst düzey

turizm profesyonellerini yetiştirmektir. Bu amaçları kapsayan eğitim süreci, uygulama, ekonomik olma, gelişmelere uyum sağlayarak hayata hazırlayıcı olma, devamlılık, topluma ve sektöre dönük olma içeriğini taşımalıdır. Turizm alanındaki altyapı yatırımları, nitelik ve nicelik açısından ne kadar yeterli olursa olsun sosyal üstyapı yatırımları içerisinde en önemli unsuru oluşturan turizm eğitimi ile desteklenmedikçe yarar sağlamayacaktır [17].

3. YÖNTEM

3.1. Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Araştırmada, veri toplama tekniği olarak her ajansa, turizm eğitimi faaliyetleri hakkında bilgi edinme amacıyla elektronik postalar gönderilmiştir. Veri toplama aracı olarak da ajansların internet sitelerinden ikincil veriler derlenmiş ve ajanslar tarafından cevap verilen elektronik postalardaki bilgi ve verilerden yararlanılmıştır.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma, Türkiye’de bulunan 26 adet kalkınma ajansının turizm eğitimi faaliyetlerini ne ölçüde desteklediklerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu kapsamda kalkınma ajanslarından alınan elektronik postalar aracılığıyla veri ve bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır.

3.3. Araştırmanın Çerçevesi

Turizm eğitimi faaliyetlerinin kalkınma ajansları tarafından desteklenip desteklenmediğinin belirlenmesine yönelik oluşturulan çalışma, ilgili yazında konularla ilgili yapılan çalışmaların örnek alınması suretiyle şekillendirilmiştir.

3.4. Evren, Örneklem ve Veri Toplama Süreci

Uygulamanın evreni dünya genelindeki kalkınma ajanslarıdır ve tüm evrende araştırmanın gerçekleştirilmesi oldukça fazla zaman alacağı için örneklem büyüklüğü asgari düzeyde tutulmuştur. Araştırma, Türkiye’de bulunan tüm kalkınma ajansları üzerinde yapılmıştır. Veriler, Temmuz 2012 tarihinde toplanmış ve işlenmiştir.

3.5. Çalışmanın Kısıtları

Araştırmanın en önemli kısıtı maliyettir. Uygulamanın tüm evrende gerçekleştirilebilmesinin maliyeti oldukça yüksek olacağı için örneklem büyüklüğü asgari düzeyde tutulmuştur.

Tablo 2. Kalkınma Ajanslarının Turizm Eğitimi Destekleri

BÖLGE	KALKINMA AJANSI	BÖLGE İLLERİ	TURİZM EĞİTİMİ FAALİYETLERİ		FAALİYET KAPSAMI
			DOĞRUDAN	DOLAYLI	
TR10	İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA)	İstanbul	YOK	VAR	2012 yılı içinde yalnızca kar amacı gütmeyen kuruluşlara yönelik KÜRESEL TURİZM MERKEZİ İSTANBUL MALİ DESTEK PROGRAMI (KTM) için proje teklif çağrısına çıkmıştır.
TR21	Trakya Kalkınma Ajansı (TRAKYAKA)	Edirne, Kırklareli, Tekirdağ	YOK	VAR	Trakya Kalkınma Ajansı 2011 Yılı İktisadi Kalkınma Mali Destek Programının 2'nci önceliği "Turizmde hizmet ve pazarlama kalitesinin geliştirilmesi" idi ve bu kapsamda başvuruda bulunarak mali destek alamaya hak kazanan projelerde yer alan eğitim faaliyetlerine destek verildi. Bunlar daha çok proje başvuru sahiplerinin işletmelerinde personel nitelik ve kalitesini artırmaya yönelik eğitimlerdir.
TR22	Güney Marmara Kalkınma Ajansı (GMKA)	Balıkesir, Çanakkale	YOK	VAR	Yalnızca kar amacı gütmeyen kuruluşların başvurabileceği Teknik Destek programı ile eğitim ve danışmanlık faaliyetlerine destek sağlanabilmektedir.
TR31	İzmir Kalkınma Ajansı (İZKA)	İzmir	YOK	VAR	Ajansımız önceki dönemlerde Turizm alanında mali destek programları yürütmüş olmakla birlikte doğrudan "turizm eğitimi" alanında bir mali destek programı ilan etmemiştir.
TR32	Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA)	Aydın, Denizli, Muğla	YOK	VAR	Ajansımızın şu an için, turizm eğitimi faaliyetlerinin desteklenmesi konusunda bir faaliyeti bulunmamaktadır.
TR33	Zafer Kalkınma Ajansı (ZAFER)	Afyonkarahisar, Kütahya, Manisa, Uşak	YOK	VAR	Ajansın eğitim destekleri, "Teknik Destek Programı" mekanizması aracılığıyla sağlanmaktadır. Talep olması halinde kamu ortaklı projelere destek veriyorlar.
TR41	Bursa, Eskişehir, Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA)	Bilecik, Bursa, Eskişehir	YOK	VAR	2010 yılında Sanayi ve Turizmde Rekabet Gücünün Artırılması Mali Destek Programı; 2011 yılında ise Ar-ge ve Yenilikçilik, Çevre ve Enerji, Sosyal Kalkınma Mali Destek Programları ile başarılı bulunan projelere doğrudan finansman desteği sağlanmış olup devam eden proje teklif çağrısı bulunmamaktadır.
TR42	Doğu Marmara Kalkınma Ajansı (MARKA)	Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya, Yalova	YOK	VAR	Kurumsal olarak dernek, sivil toplum kuruluşları aracılığıyla destek veriliyor.
TR51	Ankara Kalkınma Ajansı (ANKARAKA)	Ankara	YOK	VAR	Ajansın eğitim destekleri, "Teknik Destek Programı" mekanizması aracılığıyla sağlanmaktadır. Talep olması halinde kamu ortaklı projelere destek veriyorlar.
TR52	Mevlana Kalkınma Ajansı (MEVKA)	Karaman, Konya	YOK	VAR	Ajansın eğitim destekleri, "Teknik Destek Programı" mekanizması aracılığıyla sağlanmaktadır. Talep olması halinde kamu ortaklı projelere destek veriyorlar.
TR61	Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı (BAKA)	Antalya, Burdur, Isparta	YOK	VAR	Ajansın eğitim destekleri, "Teknik Destek Programı" mekanizması aracılığıyla sağlanmaktadır. Talep olması halinde kamu ortaklı projelere destek veriyorlar.
TR62	Çukurova Kalkınma Ajansı (CKA)	Adana, Mersin	YOK	VAR	2012 yılı bütçemiz ile çıkacağımız proje teklif çağrısını web sayfamızdan takip edebilirsiniz ve, yayınlanacak başvuru rehberlerinde belirlenen öncelik alanlarında turizm ya da mesleki eğitim konularının olması durumunda bu konuda eğitim faaliyetlerini de içeren proje başvurusunda bulunabilirsiniz.
TR63	Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı (DOĞAKA)	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	YOK	VAR	Ajansın eğitim destekleri, "Teknik Destek Programı" mekanizması aracılığıyla sağlanmaktadır. Talep olması halinde kamu ortaklı projelere destek veriyorlar.
TR71	Ahiler Kalkınma Ajansı (AHLKA)	Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Niğde, Nevşehir	YOK	VAR	Ajansın eğitim destekleri, "Teknik Destek Programı" mekanizması aracılığıyla sağlanmaktadır. Talep olması halinde kamu ortaklı projelere destek veriyorlar.

TR72	Orta Anadolu Kalkınma Ajansı (ORAN)	Kayseri, Sivas, Yozgat	YOK	VAR	Ajansın eğitim destekleri, "Teknik Destek Programı" mekanizması aracılığıyla sağlanmaktadır. Talep olması halinde kamu ortaklı projelere destek veriyorlar.
TR81	Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı (BAKKA)	Bartın, Karabük, Zonguldak	YOK	VAR	Eğitim faaliyetleri, ajanslar tarafından ancak yerel ve bölgesel kalkınmaya katkıda bulunması ve programlar kapsamında ilan edilen başvuru rehberlerinde belirtilen koşullarla ilişkilendirilmesi koşullarıyla desteklenmektedir.
TR82	Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı (KUZKA)	Çankırı, Kastamonu, Sinop	YOK	VAR	Teknik destek programı kapsamında kamu ortaklı projeleri destekliyorlar.
TR83	Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (OKA)	Amasya, Çorum, Samsun, Tokat	YOK	VAR	Bizim direk olarak turizm eğitimine desteklerimiz olmamakla birlikte, 2010 yılında Turizm Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı programımız olmuştur. (Tokat İl Millî Eğitim Müdürlüğü).
TR90	Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı (DOKA)	Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Trabzon	YOK	VAR	Ajansımız bireysel olarak turizm eğitimlerinin alınmasına hibe desteği veya sponsorluk şeklinde bir destek sağlamamaktadır. Ancak teknik destek programı kapsamında, kurumların teknik, idari ve personel kapasitesinin geliştirilmesi ile ilgili çeşitli konularda eğitim destekleri sunmaktadır.
TRA1	Kuzey Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (KUDAKA)	Bayburt, Erzincan, Erzurum	YOK	VAR	Yalnızca kar amacı gütmeyen kuruluşların başvurabileceği Teknik Destek programı ile eğitim ve danışmanlık faaliyetlerine destek sağlanabilmektedir.
TRA2	Serhat Kalkınma Ajansı (SERKA)	Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars	YOK	VAR	Ajansın eğitim destekleri, "Teknik Destek Programı" mekanizması aracılığıyla sağlanmaktadır. Talep olması halinde kamu ortaklı projelere destek veriyorlar.
TRB1	Fırat Kalkınma Ajansı (FKA)	Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli	YOK	VAR	Ajansın eğitim destekleri, "Teknik Destek Programı" mekanizması aracılığıyla sağlanmaktadır. Talep olması halinde kamu ortaklı projelere destek veriyorlar.
TRB2	Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA)	Bitlis, Hakkâri, Muş, Van	YOK	VAR	Ajansın eğitim destekleri, "Teknik Destek Programı" mekanizması aracılığıyla sağlanmaktadır. Talep olması halinde kamu ortaklı projelere destek veriyorlar.
TRC1	İpek Yolu Kalkınma Ajansı (İKA)	Adıyaman, Gaziantep, Kilis	YOK	VAR	Ajansın eğitim destekleri, "Teknik Destek Programı" mekanizması aracılığıyla sağlanmaktadır. Talep olması halinde kamu ortaklı projelere destek veriyorlar.
TRC2	Karacadağ Kalkınma Ajansı (KARACADAĞ)	Diyarbakır, Şanlıurfa	YOK	VAR	Ajansın eğitim destekleri, "Teknik Destek Programı" mekanizması aracılığıyla sağlanmaktadır. Talep olması halinde kamu ortaklı projelere destek veriyorlar.
TRC3	Dicle Kalkınma Ajansı (DİKA)	Batman, Mardin, Şırnak, Siirt	YOK	VAR	Ajansın eğitim destekleri, "Teknik Destek Programı" mekanizması aracılığıyla sağlanmaktadır. Talep olması halinde kamu ortaklı projelere destek veriyorlar.

ÖRNEK PROJE Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (OKA)

Başvuru Sahibi: Tokat İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Proje Adı: GENÇ TURİZMCİLERİN MESLEKİ GELİŞİMİ VE SEKTÖRE ENTEGRASYONU

Projenin Amacı (Özet): Projedeki hedef gruplar, Tokat'ta faaliyet gösteren işletmelerdeki personeller, potansiyel olarak bu işte çalışmayı isteyen bu işle ilgili daha önce eğitim almış veya almamış kişilerdir. Bu kişiler üzerinde uygulanacak detaylı olarak hazırlanmış eğitim programı ile bireylerin mesleki bilgi ve becerileri belli seviyelere getirilerek istihdam artırılıp, hizmet kalitesindeki artış sağlanacaktır. Grup toplam 60 kişi olacak, 20 mutfak alanında, 20 servis alanında, 20 kişi ise ön büro ve kat hizmetleri alanında mesleki eğitim alacaklardır. Proje toplam 10 ay sürecektir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Ajanslara yollanan elektronik postalardan elde edilen bilgi ve veriler şu şekilde sınıflandırılabilir:

- Ajansların büyük bir kısmı eğitim desteğinde bulunmakta ve “Teknik Destek Programı” mekanizması aracılığıyla söz konusu eğitim desteklerini sağlamaktadırlar. Talep oluşması halinde söz konusu destekleri kamu ortaklı projelere destek şeklinde vermektedirler.
- Proje önceliklerinde turizm sektöründe hizmet ve pazarlama kalitesinin geliştirilmesi ile personelin yeterlilik ve kapasitelerinin artırılması gibi hedefler olmakla birlikte söz konusu hedefe uygun görülen projelerin büyük kısmında eğitim faaliyetlerinin desteklendiği tespit edilmiştir.
- Bazı ajansların doğrudan turizm sektörü olmamakla birlikte sanayi ve turizm sektörünü destekleyecek, “Mali Destek Programları” kapsamında sektörel destekte buldukları ancak bu konuda da doğrudan eğitim desteği vermedikleri belirlenmiştir.

Genel olarak; ajansların genel kuruluş hedeflerine paralel bir sektörel yapı sergilemesine rağmen turizm sektörüne ve sektörel eğitimi ilgilendiren konulara ilk dönemlerinde beklenen ilgi ve desteği göstermemiş oldukları söylenebilir. Bu konuda, ajansların genel tecrübe eksikliklerinin yanında enformatik noksanlıkların ve özellikle sektördeki şirketlerin yetersiz ilgilerinin olduğu açıkça görünen bir gerçektir. Özellikle üniversiteler başta olmak üzere eğitim kurumları ve kamuya ait diğer kurumlar ile sektörde hizmet veren tüm işletmelerin (oteller ve seyahat acenteleri başta olmak üzere) STK’ların da destek ve yardımıyla birlikte öncelikle bilinçlendirilip bilgilendirilmesini sağlayacak etkinliklerin düzenlenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, turizmi ve turizm eğitimi ilgilendiren her türlü bilimsel ve/veya sektörel etkinliklere etkinliğin düzenlendiği bölgenin yerel kalkınma ajansının da davet ve dâhil edilmesi suretiyle söz konusu enformatik noksanlığın giderilmesi sağlanabilir.

Sonuç olarak; bölgesel gelişmişlik farklılıklarının giderilmesinde etkili ve önemli bir sektör olan turizm sektörünün, kalkınma ajansları tarafından daha ivedi ve ciddi bir şekilde dikkate alınması ve bu doğrultuda yaşanan enformasyon ve iş birliği noksanlıklarının giderilmesine ilişkin tedbirlerde, başta üniversiteler olmak üzere diğer kamu kurumlarından destek alınması mikro anlamda turizm sektörüne makro anlamda da ekonomiye pozitif katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- [1] Tutar, Filiz ve Demiral, Mehmet. (2007). Yerel Ekonomilerin Yerel Aktörleri: Bölgesel Kalkınma Ajansları. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 2 (1), 65–83.
- [2] Özer, Yunus Emre. (2009). Küresel Rekabet – Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Türkiye. Review of Social, Economic & Business Studies, Vol.9/10, 389–408.
- [3] Oskay, Cansel Seymen ve Kubar, Yeşim. (2007). Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türkiye'de Bölgesel Kalkınmanın Finansmanında Kalkınma Ajansları. Selçuk Üniversitesi Karaman İ.İ.B.F. Dergisi Yerel Ekonomiler Özel Sayısı. 204–214.
- [4] Altınışık, İsa ve Peker, Hasan Sencer. (2010). Bölgesel Kalkınma Ajansları, Ekonomik Önemi, Avrupa Birliği ve Türkiye'deki Durumları. Bütçe Dünyası Dergisi, 34 / 2.
- [5] Arslan, Erdal. (2010). Kalkınma Ajansları ve Kalkınma Ajanslarının Türkiye Ekonomisine Beklenen Katkıları. Kamu – İş, Cilt: 11, Sayı: 3, 85–108.
- [6] Demirci, Aytül. (2003). Bölgesel Kalkınma Ajansları. Kamu Yönetimi Dünyası Dergisi, Yıl: 4, Sayı: 15, s. 16–20.
- [7] Arslan, K. (2005). Bölgesel Kalkınma Farklılıklarının Giderilmesinde Etkin Bir Araç: Bölgesel Planlama Ve Bölgesel Kalkınma Ajansları. İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, İstanbul, Bahar, Sayı:7, 275–294.
- [8] Cankorkmaz, Zühal. (2011). Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Bu Ajanslara Yönelik Eleştiriler. Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:26, Sayı:1, Yıl:2011, 113–138.
- [9] Koçberber, S. (2006). Kalkınma Ajansları ve Sayıştay Denetimi. Sayıştay Dergisi (61), 37–55.
- [10] Kayasü, S. - Pınarcıoğlu, M. - Yaşar, S. - Deres, S. (2003). Yerel Bölgesel Ekonomik Kalkınma ve Rekabet Gücünün Artırılması: Bölgesel Kalkınma Ajansları. İstanbul, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 6–18.
- [11] <http://www.dpt.gov.tr/PortalDesign/PortalControls/WebIcerikGosterim.aspx?Enc=83D5A6FF03C7B4FC0C695D643F68A49616EB1319471FEEF2F4A8C6DC3A74CF34>
- [12] İldırar, Mustafa (2004). Bölgesel Kalkınma ve Gelişme Stratejileri. Nobel Yayıncılık, Ankara.
- [13] Hekimoğlu, B. - Altındağ, M. (2006). Bölgesel Gelişme Politikalarında Yaşanan Değişim: Bölgesel Kalkınma Ajansları. Samsun, 18. <http://www.samsuntarim.gov.tr/yayim/strateji/bolge.pdf>.
- [14] Sugözü, İbrahim Halil ve Atay, Melike. (13–14 Mayıs 2010). Kalkınma Ajanslarının Bölgesel Kalkınmaya Etkisi: Dicle Kalkınma Ajansı (DİKA) Örneği. Küresel Kriz Sonrası İktisat Politikaları, Uluslararası İstanbul İktisatçılar Zirvesi-II, İstanbul, 1–14.
- [15] Özkul, Emrah ve Demirer, Dilek. (12-15 Nisan 2012). Şehirlerin Markalaşmasında Kalkınma Ajanslarının Rolü. VI. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi, Antalya.
- [16] Olal, Hasan. (1973). Turizm Eğitim ve Öğretimi. İktisadi Coğrafya ve Turizm Enstitüsü Konferansları, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, Güler Matbaası, İstanbul.
- [17] Ehtiyar, Rüya ve Üngüren, Engin. (2008). Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Umutsuzluk ve Kaygı Seviyeleri ile Eğitime Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 1 / 4, 159–181.